

Ірина Сидор

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Валентин Білик

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні здорового способу життя населення та визначення місця України у світовому спортивному товаристві. Однак, активний розвиток даної сфери діяльності стикається з численними викликами сьогодення, пов'язаними із профілактикою та боротьбою з пандемією COVID-19 та війною в Україні, що здійснює негативний вплив на фінансове забезпечення та розвиток цієї галузі. Окрім проблемних аспектів щодо недостатнього фінансового забезпечення фізичної культури і спорту, недоліками ефективного розвитку галузі є:

- невідповідність нормативно-правового забезпечення сучасним вимогам галузі;
- недостатність та зношеність інфраструктурних об'єктів у виробничій, навчально-виховній і соціально-побутовій сфері;
- відсутність реальних інвестицій; не здійснюється випуск та проведення державних спортивних лотерей, як одного із джерел фінансового забезпечення фізичної культури і спорту в багатьох країнах світу [1];
- низький рівень оплати праці, недостатня чисельність фахових інструкторів з фізкультурно-оздоровчої діяльності, розбалансованість системи підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів даної галузі;
- недостатнє пропагування серед населення необхідності ведення здорового способу життя, його культивування на рівні територіальних громад [2].

У 2020 році Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» [3]. Реалізація даної Стратегії передбачена в три етапи, а одним із очікуваних результатів є зростання частки населення, які активно займаються фізичною культурою і спортом до 30%. Практична реалізація Стратегії дозволить комплексно підійти до розв'язання проблем розвитку сфери фізичної культури і спорту із застосуванням інклюзивного підходу щодо рівних можливостей доступу усіх груп населення до фізичної активності. Стратегією передбачено удосконалення системи підготовки тренерів, спортсменів та менеджерів з фізичної культури і спорту, популяризація та широке залучення різних вікових груп населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Етапи реалізації даної Стратегії визначено за окремими роками: перший - 2021-2022 роки, другий - 2023-2024 роки, третій - 2025-2028 роки.

На відповідність запитам часу відгукнулися територіальні громади. Ними було розроблено програми розвитку фізичної культури і спорту в межах громади. Реалізація програм розвитку фізичної культури і спорту в територіальних громадах є надзвичайно актуальною з кількох причин, зокрема:

- *здоров'я населення*. Підвищення рівня фізичної активності сприяє покращенню загального стану здоров'я населення, знижує ризики хронічних захворювань і сприяє формуванню здорового способу життя;

- *соціальна інтеграція*. Спорт об'єднує людей різних вікових груп і соціальних статусів, сприяючи розвитку соціальної згуртованості та формуванню громади, де кожен відчуває свою значимість;

- *економічний розвиток*. Успішні спортивні програми можуть стимулювати розвиток інфраструктури, залучати інвестиції та створювати нові робочі місця, що позитивно вплине на економіку громади;

- *виховання молоді*. Спорт допомагає формувати у молоді цінності, такі як дисципліна, командна робота і лідерство, що важливо для їх особистісного розвитку;

- *підвищення іміджу громади*. Громади, які активно розвивають фізичну культуру і спорт, набувають позитивного іміджу, що може сприяти залученню нових мешканців та туристів;

- *участь у змаганнях*. Розвиток спорту на місцевому рівні дозволяє громадам брати участь у регіональних та національних змаганнях, що підвищує спортивну конкурентоспроможність громади;

- *підтримка різноманіття*: Програми можуть враховувати інтереси різних груп населення, включаючи інклюзивні ініціативи для людей з інвалідністю, що сприяє рівності та доступності спорту для всіх.

Відтак, реалізація програм розвитку фізичної культури і спорту в територіальних громадах є критично важливою для забезпечення здорового, активного та соціально відповідального суспільства.

Більш детально розглянемо специфіку реалізації програми розвитку фізичної культури і спорту Тернопільської міської територіальної громади на 2021-2024 роки [4]. Ініціатором розроблення Програми, її розробником та відповідальним виконавцем є управління розвитку спорту та фізичної культури міської ради. Загальний обсяг фінансових ресурсів на виконання Програми передбачено у сумі 810,7 млн грн, в тому числі за рахунок коштів бюджету громади – 470,7 млн грн, за рахунок інших джерел – 340 млн грн (див. табл. 1). Іншими джерелами фінансування стали кошти благодійних організацій, спонсорів, місцевих меценатів. Зважаючи на те, що розвиток фізичної культури і спорту є одним із стратегічних напрямів розвитку громади, щорічно зростає обсяг фінансування даної галузі та проводиться діяльність щодо розширення і модернізації мережі спортивних об'єктів в громаді. Реалізацією заходів в межах Програми активно займається Тернопільський міський центр фізичного здоров'я населення. Ним проводиться щорічно близько 200 заходів у школах, дошкільних навчальних закладах, в парках, скверах, на універсальних спортивних майданчиках та місцях масового відпочинку тернополян. На

найбільш масштабних загальноміських заходах приймають участь понад 10000 осіб.

Таблиця 1

Фінансове забезпечення реалізації Програми розвитку фізичної культури і спорту Тернопільської міської територіальної громади

Обсяги коштів на виконання програми	Фінансування програми, тис. грн за роками				Усього витрат на виконання програми, тис. грн
	2021	2022	2023	2024	
Всього, в тому числі:	506930	167015	67910	68840	810695
- бюджет громади	266930	67015	67910	68840	470695
- кошти інших джерел	240000	100000	—	—	340000

Джерело: складено за даними [4]

Частина мешканців активно займається фізичною культурою в приватних клубах та секціях, однак статистичні дані, зокрема з форми 2 ФК «Звіт з фізичної культури і спорту», не дозволяють відображати реальну картину охоплення населення всіх видами фізкультурно-спортивної, оздоровчої та рухової діяльності. Це пов'язано з недосконалістю системи моніторингу, яка не враховує ефективність суб'єктів, що надають послуги в цій сфері та їх чисельність. Дана проблема має ще і фінансове підґрунтя, адже не можливо здійснити фінансування проведених заходів і вони часто проходять на засадах волонтерства.

Разом з тим, спостерігається позитивна тенденція щодо залучення все більшої кількості осіб до різноманітних форм оздоровчої активності, що сприяє поліпшенню їх фізичного стану та профілактиці надмірної ваги і ожиріння. Водночас, відсутній механізм контролю якості послуг, які надаються суб'єктами господарювання в сфері фізичної культури та спорту. Це створює ризик для здоров'я мешканців, оскільки низька якість послуг може призводити до травм і шкоди організму.

Доцільно запровадити ефективний механізм регулювання та контролю за якістю надання фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг, що є важливим кроком для запобігання негативним наслідкам і забезпечення безпеки клієнтів, а також підвищення загального рівня фізичної активності в громаді.

В межах реалізації Програми визначено показники оцінки ефективності, які вказують на зростання показників продукту за період 2020-2024 року. Слід відмітити, що за окремими роками фактичні результативні показники випереджають планові значення, зокрема щодо кількості мешканців, залучених до аматорських змагань, спортивно-масових заходів, спортивних фестивалів та рухової активності, а також щодо кількості проведених заходів з популяризації здорового способу життя (рухова активність).

Найбільшу частку витрат у фінансуванні фізичної культури і спорту в громаді займає: «створення оптимальних умов для розвитку фізичної культури і спорту, підготовки спортсменів високого класу, гідного їх виступу на міжнародних, всеукраїнських, обласних та міських змаганнях, підтримка

дитячо-юнацького, резервного спорту, спорту вищих досягнень, спорту інвалідів і спорту ветеранів, гармонійного розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей членів громади, зміцнення матеріально-технічної спортивної бази» [5]. Лише за 1 півріччя 2024 року за даним напрямом було проведено 26 заходів міського, регіонального та всеукраїнського рівня. Водночас, обсяг капітального фінансування даної галузі в частині забезпечення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, а також формування та розвитку інфраструктури спортивних споруд у 2022-2023 роках значно скоротився, а за 1 півріччя 2024 року таких заходів не було здійснено.

Таким чином, фінансове забезпечення реалізації програми розвитку фізичної культури і спорту у 2024 році в частині капітального будівництва спортивних об'єктів та спортивної інфраструктури в громаді на третьому році війни зазнало суттєвого скорочення, що є об'єктивним фактором сьогодення. Проте, аналіз бюджетного фінансування фізичної культури і спорту за результатами виконання бюджету громади у 2020-2023 років вказує на зростання з 44390,4 тис. грн до 90850,2 тис. грн, або на 46459,8 тис. грн (більше як у 2 рази). Значне зростання обсягів бюджетного забезпечення фізичної культури і спорту у 2021 році 97295,7 тис. грн проти 44380,3 тис. грн у 2020 році пов'язано із наданням субвенції з державного бюджету на розвиток спортивної інфраструктури територіальних громад.

Аналіз показників фінансового забезпечення фізичної культури та спорту в Україні загалом, дозволяє зробити висновок про те, що: по-перше, має місце вагома тенденція щодо скорочення обсягу фінансування в умовах впливу зовнішніх загроз, таких як ведення війни та запровадження воєнного стану з 2022 року. По-друге, значна частка фінансування даної галузі була спрямована на участь у міжнародних та проведення державних спортивних заходів, що вказує на важливість для України її представлення у світовому спортивному просторі (даний напрямок отримав 69% обсягу бюджетних коштів у 2023 році). По-третє, доречно відмітити спрямованість урядового фінансування розвитку спортивної інфраструктури та створення належних умов для тренувань спортсменів, що вказує на стратегічний підхід у розвитку та підтримці фізичної культури і спорту в Україні. Адже дана галузь відіграє вагому роль у зміцненні здоров'я та активному способі життя громадян. Бюджетні інвестиції на розвиток фізичної культури і спорту виступають стратегічно важливим елементом формування здорового і активного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Коваль С. Л., Сидор І. П. Моніторинг видатків бюджету м. Тернополя на соціально-культурні цілі. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 34. С. 275-283.
2. Коваль С. Л., Сидор І. П. Роль місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах війни та у післявоєнний період. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 96–102.

3. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.11.2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>
4. Програма розвитку фізичної культури і спорту Тернопільської міської територіальної громади на 2021-2024 роки. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/45095.html>
5. Основні заходи щодо виконання Програми економічного та соціального розвитку Тернопільської міської територіальної громади на 2022-2024 роки (станом на 01.07.2024 року). URL: <https://ternopilcity.gov.ua/strategichni-ta-programni-dokumenti/programa-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku/55007.html>